

KUML 1982
-83

KUML¹⁹⁸² -83

ÅRBOG FOR
JYSK ARKÆOLOGISK SELSKAB

With Summaries in English

Jysk Arkæologisk Selskab, Århus 1984

OMSLAG: Tybrind vig, dekoration på åreblad.

Udgivet med støtte af Statens humanistiske Forskningsråd

Redaktion: Poul Kjerum

Tilrettelæggelse og omslag: Flemming Bau

Special-Trykkeriet Viborg a-s

Skrift: Baskerville 11 pkt.

Papir: Stora G-point 120 gr.

Copyright 1984 by Jysk Arkæologisk Selskab

ISBN 87-00-86503-3

ISSN 0454-6245

INDHOLD/CONTENTS

<i>Olaf Olsen: Elna Møller. Worsaae-Medaillen</i>	7
Elna Møller. The Worsaae-Medal	9
<i>Søren H. Andersen: Mønstrede åreblade fra Tybrind vig</i>	11
Patterned oar blades from Tybrind vig	28
<i>Jens Jeppesen: Funktionsbestemmelse af flintredskaber.</i>	
Slidsforsanalyse af skraber fra Sarup	31
Determination of flint implement function. Wear analysis of scrapers from Sarup	56
<i>Torsten Madsen og Jens Erik Petersen: Tidlig-neolitiske anlæg ved Mosegården.</i>	
Regionale og kronologiske forskelle i tidligneolitikum	61
Early Neolithic structures of Mosegården, eastern Jutland. Regional and chronological differences in the Danish Early Neolithic	111
<i>Klaus Ebbesen: Yngre neolitiske tap-stridsøkser. Nyt lys på enkeltgravstiden</i>	121
Younger Neolithic shaft-tongued battle axes. New light on the Single Grave Culture	133
<i>Peter Rowley-Conwy: Bronzealderkorn fra Voldtofte</i>	139
A new sample of carbonized grain from Voldtofte	147
<i>Karin Levinsen: Jernets introduktion i Danmark</i>	153
The introduction of iron to Denmark	164
<i>Erling Benner Larsen: Værktøjsspor/På sporet af værktøj. Identifikation og dokumentation af værktøjsspor, – belyst ved punselornamenterede genstande fra Sejlflod</i>	169
Tracing the tools by their traces. Identification and documentation of tool traces – illustrated through punch-decorated objects from the Early Germanic Iron Age	179
<i>Helge Brinch Madsen og Leif Chr. Nielsen: Nørre Vosborg. En kvindegrav fra ældre vikingetid</i>	181
Nørre Vosborg. A woman's grave from the Early Viking Period	194
<i>Lise Bender Jørgensen: Tekstilerne fra Nørre Vosborg</i>	197
The Textiles from Nørre Vosborg	202
<i>Erling Johansen og Aslak Liestøl: Kong Haralds »mishandlede« Jellingsten</i>	205
King Harald's "mishandled" Jelling Stone	211
<i>Johan Lange: Danmarks bod (TanmarkaR böt). Et nyt tolkningsforsøg</i>	213
TanmarkaR böt. A new interpretation	218
<i>Niels Åge Nielsen: Nyt om Hemdrup træpind</i>	219
The Hemdrup stave again	221
<i>Peter Pentz: Vore gamle våbenhuse og deres tidlige brug</i>	223
Our old church porches and their former use	244
<i>Jesper Laursen: Fortidsminder i Århus skovene</i>	253
Prehistoric monuments in the Århus forests	262
<i>Niels Abrahamsen: Arkæomagnetiske forsøg med rekonstruerede teglovne</i>	265
Archaeomagnetic experiments on reconstructed kilns	277
<i>Tage E. Christiansen: Bygningen på søndre Jellinghøj. En berigtigelse</i>	279
A correction. The construction of the southern Jelling mound	283
<i>Jysk Arkæologisk Selskab</i>	285
<i>Dronning Margrethe II's Arkæologiske Fond</i>	287

Elna Møller

Foto: Torben Stroyer

Med tildelingen af Worsaae-medailLEN til Elna Møller har Jysk Arkæologisk Selskab for første gang hædret en indfødt jyde med sin fornemste udmærkelse. Til dette har Elna Møller gjort sig fortjent med fyrré års fremragende indsats inden for dansk kirkearkæologi.

Den allerførste del af sin forskningsvirksomhed har Elna Møller lagt i Nationalmuseets store bogværk »Danmarks Kirker«, hvor hun blev ansat som bygningskyndig redaktør i 1944. I hendes tid er »Danmarks Kirker« vokset med langt over titusinde sider, og selv om de enkelte redaktører ikke optræder helt anonymt i værket, er det dog svært at overskue, hvad de hver for sig har ydet. Der kan da være grund til at udpege Elna Møllers vigtigste arbejder. Det er faldet i hendes lod at undersøge og beskrive nogle af Danmarks vigtigste storkirker: domkirkerne i Roskilde og Ribe og cistercienserkirken i Løgumkloster. Det er gjort med mesterlig indlevelse og med en sjælden pædagogisk evne og udtryksform. Hun har løst de fleste af de komplicerede problemer omkring disse kirkers tilblivelse og udvikling og gjort sine resultater tilgængelige for en bred kreds af læsere. Det er i sig selv en betydelig bedrift.

I »Danmarks Kirker« har Elna Møller også beskrevet flere hundrede landsbykirker. Det er karakteristisk for hende, at dette arbejde aldrig er blevet monoton rutine, men at hun bestandigt har bragt system i sin viden og gjort den tilgængelig for andre ved skarpsindige studier på kryds og tværs af de enkelte kirker. Herved har hun givet kendskabet til vore middelalderlige kirker nye indfaldsvinkler. Særlig vigtig er hendes udredning af de middelalderlige tagværker, som på grund af hendes grundlæggende indsats kan udnyttes langt bedre end før som bidrag til kirkernes bygningshistorie.

Elna Møllers interesse for det middelalderlige tømmerhåndværk ansporede hende i 1953 til at indlede systematiske undersøgelser efter spor af stenkirkenes forgængere under landsbykirkerne. Hendes påvisning af to trækirker i Snoldelev indledte en ny og givtig fase i kirkearkæologien. Forpligtelserne over for »Danmarks Kirker«, der skal udkomme i en jævnt glidende strøm, gjorde det umuligt for Elna Møller at koncentrere sig om kirkegulvsundersøgelserne. Men hendes indsats som igangsætter og inspirator vil ikke gå i glemmebogen.

Elna Møller er ikke blot en frodig forsker og flittig skribent, men også en god kollega, som aldrig er bange for at dele ud af sin store viden, og som nærer en ægte og varm interesse for sine medarbejderes ve og vel. At arbejde for hende og sammen med hende føles som et privilegium. Hun bliver svær at undvære, når hun ved årsskiftet forlader »Danmarks Kirker«.

Olaf Olsen

By presenting the Worsaae Medal to Elna Møller, the Jysk Arkæologisk Selskab has for the first time honoured a native Jutlander with its most distinguished award. It has been granted to Elna Møller in recognition of her outstanding contribution to Danish ecclesiastical archaeology during forty years.

The greatest part of Elna Møller's research activities is embodied in the big reference work, »Danmarks Kirker«, published by the National Museum, which she joined as editor of church architecture in 1944. In her time »Danmarks Kirker« has grown by a good deal more than ten thousand pages, and although the editors are not individually anonymous, it is none the less difficult to gain an idea of what each has contributed. For this reason, then, Elna Møller's most important undertakings will be singled out. It fell to her lot to examine and describe the fabric of some of the largest and most important churches in Denmark: the cathedrals of Roskilde and Ribe, and the Cistercian abbey at Løgumkloster. This she has carried out with masterly insight, rare pedagogical skill and expressive form. Not only has she solved most of the complicated problems connected with the origins and development of these churches, she has also presented her results so that they are accessible to a wide circle of readers. This is in itself a considerable achievement.

Elna Møller has also described several hundred village churches in »Danmarks Kirker«. It is characteristic of her that the task has never become monotonous routine. She has marshalled her knowledge and, by means of penetrating studies through the length and breadth of each church, she has passed it on to others. New facets have thus been added to our knowledge of medieval churches in Denmark. Her clarification of medieval roof constructions is especially significant because, as a result of her fundamental research, church roofs are now a far better source of information about the structural history of churches than before.

Elna Møller's interest in medieval joinery and carpentry encouraged her in 1953 to begin systematic examinations beneath the floors of village churches to search for the forerunners of stone or brick-built churches. She was able to establish that there were traces of two wooden churches under Snoldelev Church, and with this discovery a new and fruitful phase

of ecclesiastical archaeology began. Because of her commitment to »Danmarks Kirker«, which has to be published in a steady flow, it was not possible for Elna Møller to concentrate her time on these church-floor investigations. But as the initiator of these, and source of inspiration, she will not be forgotten.

Elna Møller is not only a productive scholar and assiduous writer, she is also a good colleague, who is never unwilling to share her deep knowledge with others, and whose interest in the well-being of her friends and associates is genuine and warm. To work for her and with her feels a privilege. It will be difficult to be without her when, at the turn of the year, she leaves »Danmarks Kirker«.

Olaf Olsen

Oversættelse: Jean Olsen